

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 01.02.2025 Kabul/Accepted: 12.03.2025

Araştırma Makalesi/Research Article, ss./pp. 206-222.

KENTTE YAŞAYANLARIN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: HOBİ BAHÇELERİ ÖRNEĞİ*

Melike ŞAHANⁱ, Refik YASLIKAYAⁱⁱ

Öz

Modern kentleşme süreçleri, boş zamanın metalaşması ve bireyselleşmesiyle birlikte, geleneksel boş zaman pratiklerinin dönüşümüne yol açmıştır. Bu çalışma, kentsel yaşamın hızlandırılmış ritmi karşısında hobi bahçelerinin boş zamanı yeniden anlamlandırma sürecindeki rolünü, boş zaman literatürüyle ilişkilendirerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Ankara-Keçiören’de 10 katılımcıyla yarı yapılandırılmış mülakat teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, nitel veriler ışığında, hobi bahçelerinin yalnızca kentten “kaçış” değil, aynı zamanda boş zamanın topluluk temelli bir pratik olarak şekillenmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle evli ve çocuklu aileler için bu alanlar, toprakla temas gibi kent içinde erişilemeyen kırsal pratikleri yeniden üreterek, nesiller arası kültür aktarımını mümkün kılarken, emeklilik çağındakiler için stres azaltıcı bir mekanizma ve sosyal bağların yeniden inşası işlevi görmektedir. Hobi bahçelerinin çok boyutlu işlevleri arasında fiziksel aktivite yoluyla bedensel sağlığın desteklenmesi, organik gıdaya erişim, hızlı kentleşmenin bireyselleştirici etkilerine karşı kolektif bir kimlik oluşturma da sayılabilir. Ancak, çalışmanın sınırlı örnekleme ve yerel bağlamı, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Farklı sosyo-ekonomik yapılar ve kültürlerde yapılacak karşılaştırmalı araştırmalar, hobi bahçelerinin kentsel direnç ve toplumsal dayanışma pratikleri olarak potansiyelini daha kapsamlı bir şekilde ortaya çıkaracaktır.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Kent, Kentleşme, Hobi Bahçesi

An Evaluation of the Leisure Activities of Urban Dwellers: The Example of Hobby Gardens

Abstract

Urbanization processes, coupled with the commodification and individualization of leisure time, have precipitated a transformation in traditional leisure practices. This study aims to analyze the role of hobby gardens in redefining leisure time amid the accelerated pace of urban life, contextualizing this within the broader literature on leisure studies. The research was conducted in Ankara-Keçiören through semi-structured interviews with 10 participants, revealing that hobby gardens serve not merely

* Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında devam eden “Kentleşme ve Aile: Normatif Dönüşümün İzleri Üzerine Nitel Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiş makaledir. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 11.12.2023 tarih ve 216331 sayılı kararıyla saha araştırması için izin alınmıştır.

ⁱ Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta: melike0sahan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9675-715X

ⁱⁱ Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi İİBF, E-Posta: refik@kku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4419-2388

as an escape from the city but also contribute to shaping leisure as a community-based practice. For married individuals and families with children, these spaces facilitate engagement with rural activities such as contact with soil, which are otherwise inaccessible within urban confines, thereby enabling intergenerational cultural transmission. For retirees, hobby gardens function as stress-relief mechanisms and facilitate the reconstruction of social bonds. The multifaceted functions of hobby gardens include promoting physical health through bodily activity, providing access to organic food, and fostering a collective identity in response to the individualizing effects of rapid urbanization. However, the limited sample size and local context of the study constrain the generalizability of the findings. Comparative studies across diverse socio-economic structures and cultures would more comprehensively elucidate the potential of hobby gardens as practices of urban resilience and social solidarity.

Keywords: Leisure Time, City, Urbanization, Hobby Garden,

Extended Abstract

The processes of modern urbanization, coupled with the commodification and individualization of leisure time, have led to a transformation of traditional leisure practices. This study examines the role of hobby gardens in redefining leisure experiences within the context of accelerated urban life, drawing from leisure studies literature. Conducted in Ankara-Keçiören, the research employed semi-structured interviews with ten participants, utilizing qualitative data collection methods. The findings suggest that hobby gardens function not only as spaces for urban "escape" but also as sites for fostering community-oriented leisure practices.

Hobby gardens have gained increasing significance as socio-spatial entities in response to the rapid pace of urbanization and the stress associated with modern life. The study explores various dimensions of hobby garden usage, including motivations for acquisition, intended purposes, time allocation, psychological and social impacts, and economic considerations. These findings are systematically compared with existing theoretical frameworks. The study is grounded in the assumption that hobby gardens serve as more than mere recreational spaces; they represent an attempt to transcend the limitations imposed by urban life, offering an alternative form of interaction with nature and acting as spaces of psychological relief.

The study identifies several recurring themes in participants' motivations for acquiring hobby gardens. The most frequently cited reasons include "psychological relaxation," "mental tranquility," "interaction with the natural environment," "coping with stress," "physical and mental rest," and "getting away from the crowds of the city".

Regarding usage purposes, the findings reveal that hobby gardens serve a multifunctional role beyond agricultural production. Participants indicated that, in addition to engaging in organic farming and gardening, they used these spaces for socialization, mental well-being, and stress reduction. Many reported that engaging with their hobby gardens had a positive impact on their psychological state, contributing to stress alleviation and, in some cases, improvements in chronic health conditions. Additionally, hobby gardens were found to strengthen neighborly relations and reinforce a sense of community belonging.

Contrary to the common assumption that hobby gardens are primarily used by retirees, the findings suggest that they are actively utilized by parents and families with children. Parents, in particular, perceive hobby gardens as valuable spaces to mitigate the negative effects of urbanization on child development. This underscores the intergenerational aspect of hobby garden usage, where such spaces facilitate family bonding and serve as environments for informal education about nature and sustainability.

While financial investment in hobby gardens is acknowledged as a burden by participants, they generally perceive these expenditures as an investment in a "quality life experience." This perspective aligns with broader discussions in leisure studies regarding the material and symbolic value of leisure spaces in urban settings. Participants also reported variations in visit frequency, with most tending to visit their hobby gardens regularly on weekends, experiencing increased engagement during summer and a significant decline in winter months.

The study also captures participants' perspectives on the expansion of hobby gardens. While most view their proliferation positively, they emphasize the need for planned and regulated growth. Some concerns were raised about the potential threat that unplanned expansion might pose to agricultural land, highlighting the tension between urban leisure development and environmental sustainability.

Despite its valuable insights, the study is limited by its localized sample, which restricts the generalizability of its findings. Future comparative research across different socio-economic and cultural contexts could further elucidate the role of hobby gardens as mechanisms of urban resilience and social solidarity. By examining how these spaces function in varying urban settings, researchers could develop a more comprehensive understanding of their potential as alternative leisure spaces that counteract the alienating effects of modern urbanization.

Giriş

Zaman kavramı, “bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre; hengam, vakit; belirlenmiş olan an. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler” (TDK, 2024) anlamlarına gelmektedir. Sözlükte belirtildiği gibi zaman kavramı, meşgul olunan faaliyetler için kişilerin günlük yaşamlarından harcadıkları süreyi ifade etmektedir.

İnsanın zamanı kullanma, anlamlandırma ve yorumlama biçimi içinde bulunduğu dönemin dinamiklerine göre şekillenmektedir. Zaman, ilkel dönemde hayatta kalmaya çalışan bir insan için güneşin hareketlerinden ibaretken, günümüzde maddi değerle ölçülebilen bir kavram haline gelmiştir. Zamanın ileriye doğru akması ve geri döndürülemez olması insanın zamanı her daim verimli bir şekilde kullanma gayretine itmektedir. Mackenzie (1987, s. 14), “zamanın değerinin miktarı ile değil nasıl değerlendirildiğiyle alakalı bir tartışma olduğunu” belirtirken tam da bu vurguyu yapmaktadır.

Zaman insanlar için bu kadar değerli bir olgu olmasına rağmen, belirli zaman dilimleri “boş” sıfatıyla tanımlanabilmekte ve bu süreçlere özgü yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır. “Boş zaman aktivitesi”, “boş zaman kültürü” ve “boş zaman hobileri” gibi kavramlar, bireyin zorunlu faaliyetlerden (çalışma, üretim, gündelik sorumluluklar gibi) uzaklaştığı ve kendi özgür iradesiyle şekillendirebileceği zaman dilimlerine atıfta bulunmaktadır. Bu kavramlar, boş zamanın yalnızca bir dinlenme veya eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda bireyin kişisel gelişimine, sosyal ilişkilerine ve kültürel kimliğine katkıda bulunan bir süreç olduğunu göstermektedir. Boş zaman etkinlikleri, toplumsal yapı, ekonomik koşullar ve teknolojik gelişmeler gibi faktörlerden etkilenmekte ve bu etkileşim, boş zamanın nasıl algılandığını ve kullanıldığını belirlemektedir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan hobi bahçeleri, kentleşmenin yol açtığı yabancılaşma, tükenmişlik ve sıkışmış bir alana yığılma gibi olumsuz etkiler karşısında bireylerin ve ailelerin boş zamanlarını alternatif bir biçimde değerlendirebilecekleri önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu mekanlar, özellikle büyük metropollerin fiziksel ve duygusal monotonluğuna karşı koruyucu bir işlev üstlenerek, kentsel yaşamın standartlaşmış yaşam biçimlerinden kaçış imkanı sunmaktadır. Hobi bahçeleri, yalnızca bireysel bir dinlenme alanı olmanın ötesinde, aileler, akrabalar, komşular ve arkadaş çevreleri gibi toplumsal grupların bir araya geldiği bir sosyalleşme platformu olarak da işlev görmektedir. Hobi bahçeleri, kent yaşamının tüketim odaklı ve tekdüze rutinlerinin aksine, bireylerin kimliklerini ve ilişki ağlarını yeniden yapılandırabilecekleri bir etkileşim alanı yaratır; bir sosyal temas zemini oluştururlar. Başka bir ifadeyle hobi bahçeleri, hızlı kentleşmenin yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlara karşı hem bireysel hem de kolektif bir direnç mekanizması işlevi görmektedir, kent sakinlerine mekansal ve duygusal bir nefes alanı sunmaktadır.

Çalışma, hobi bahçelerinin kentsel yaşamdaki işlevlerini anlamak üzere, teorik çerçevede öne çıkan psikolojik rahatlama, sosyal etkileşim, kentsel monotonluktan kaçış ve kimlik/ilişki ağlarının yeniden yapılandırılması gibi temaların, nitel bir araştırma deseniyle analiz edilmesine dayanmaktadır. Saha araştırması, 10 hobi bahçesi sahibi ile gerçekleştirilen

derinlemesine mülakatlardan oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde, yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak, katılımcıların bahçe kullanım motivasyonları, sosyal etkileşim deneyimleri ve kentsel yaşamla ilişkilerine dair açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Mülakatlara ait ses kayıtları çözümlenerek tematik analiz yöntemiyle kodlanmıştır. Örneğin, "*hobi bahçesi sahibi olmanızın temel sebebi nedir?*" sorusu, psikolojik rahatlama ve stres azaltma gibi kodlarla ilişkilendirilirken; "*hobi bahçesini hangi amaçla kullanıyorsunuz?*" sorusu, sosyal bağların güçlendirilmesi ve kolektif etkileşim temalarını ortaya çıkarmıştır.

Böylelikle, katılımcıların deneyimleri doğrudan dinlenerek, teorik çerçevedeki işlevsel boyutların gündelik pratiklerde nasıl somutlaştığı ve hangi ölçüde içselleştirildiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Analiz sürecinde, özellikle katılımcılar tarafından sıklıkla tekrarlanan "*doğayla bağ kurma*", "*aileyle kaliteli zaman*" ve "*şehir karmaşasından uzaklaşma*" gibi ifadeler, teorik vurguların ampirik karşılığı olarak değerlendirilmiştir. Çalışma, hobi bahçelerinin kentsel yaşamın olumsuz etkilerine karşı hem bireysel hem de kolektif bir tepki mekanizması olarak işlev gördüğüne dair teorik tartışmaları, katılımcıları özelinde destekleyen bulgular üretmiştir.

Literatür Özeti

Zaman ve boş zamana yüklenen anlamlar, toplumsal yapıların ve ekonomik sistemlerin dönüşümüyle birlikte şekillenmiştir. Örneğin, avcı-toplayıcı toplumlarda boş zaman etkinlikleri, mağara duvarlarına yapılan sembolik resimlerle sınırlıyken, Roma İmparatorluğu gibi daha organize toplumlarda gladyatör müsabakaları ve çeşitli spor etkinlikleri gibi kolektif eğlence biçimleri halini almıştır. Giddens (2010, s. 28), kapitalizm öncesi toplumlarda çalışma ve boş zamanın mekansal/işlevsel ayrımlardan yoksun olduğunu, gündelik pratiklerin iç içe geçtiğini belirtir. Hibbins (1996, s. 22), bu döneme ilişkin boş zaman algısının "*kaçış, eğlence ve seçim*" gibi kavramlarla ilişkilendirilebileceğini ifade etmektedir. Aristoteles (1993) boş zamanı zorunlu eylemlerin ötesinde, düşünsel ve ruhsal gelişim için bir araç olarak tanımlarken, Pieper (1963) ise onu salt "*iş dışı zaman*" değil, zihinsel bir tutum olarak ele alır.

Kapitalizm sonrası toplumlarda modernitenin de etkisiyle zaman algısı kökten değişir: Baudrillard (2002, 198), tüketim toplumunda zamanın ekonomik bir meta haline geldiğini, boş zamanın bile satın alınan ve tüketilen bir aktiviteye dönüştüğünü savunur. Odabaşı (2006, s. 18) bu durumu, bireyin kimliğini tüketim üzerinden inşa etmesiyle bağlantılandırır ve boş zamanın "*farklılaşma endüstrisi*" ile iç içe geçtiğini öne sürer. Veblen (2014), gösterişçi tüketimin statü simgesi olarak kullanılmasını, aylak sınıfın zaman ve kaynak bolluğuyla açıklar.

Ancak modern sistem eleştirmenleri, bu dönüşümün yıkıcı etkilerine dikkat çeker. Russell (1993, s. 23), uzun çalışma saatlerinin yorgunluk ve boş zamanı bile dinlenmeden geçirme zorunluluğu yarattığını belirtir. Lefebvre (1996, ss. 65-66) ise zamanın "*zoraki*" kategorilere (iş, ulaşım, formaliteler) bölünmesinin gündelik hayatı istila ettiğini, boş zamanın anlamını yitirdiğini savunur. Çözümü, yaratıcı bilinçle gündelik pratiklerin yeniden inşasında

arar. Tüm zamanın neşe ve üretkenliğe adanabileceği bir toplumun mümkün olduğuna, bunun bir ütopya olmadığına inanır (Lefebvre, 2016).

Kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin insan yaşamındaki etkileri, özellikle de boş zaman üzerindeki yıkıcı etkileri başka yazarlarca da eleştirel bir perspektiften incelenmiştir. Lafargue (2014, ss. 9-49), işçi sınıfının yaşamını tamamen çalışmaya adanmış olmasını "delilik" olarak nitelendirir ve boş zaman hakkının (tembellik hakkı), diğer insan haklarından daha kutsal olduğunu savunur. Ona göre, günde üç saatlik çalışma, bireyin yaratıcılığını ve toplumsal refahı sağlamaya yetecek bir süredir. Benzer şekilde Ford, azaltılmış çalışma saatleri ve yüksek ücretlerle tüketim odaklı bir toplum inşa etmeyi hedeflemiş, ancak bu öneri Harvey (1997, s. 48) tarafından kapitalist sistemin ihtiyaçlarına uygun "yeni bir insan tipi" inşa edildiği ve esas amacın boş zaman yoluyla tüketim endüstrisinin çarklarını döndürme olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ritzer (2011, s. 58), modern iş ortamlarını "McDonaldlaştırma" kavramıyla analiz eder. Standartlaştırılmış ve insanlıktan çıkarıcı işlerin, bireylerin yeteneklerini körelterek onları robotlaştırdığını savunur.

Kentleşme süreçleri ile modern yaşam pratikleri arasındaki çelişkiler de bu bağlamda öne çıkar. Maslow (1943), insanların fizyolojik ihtiyaçları olduğu kadar aidiyet, sevgi, saygınlık ve kendini gerçekleştirme gibi sosyal ihtiyaçlarının da karşılanması gerektiğini belirtir. Ancak hızlı kentleşme dinamikleri, özellikle metropol yaşamının heterojen dokusunda bu ihtiyaçların her düzeyde tatminini sistematik olarak engelleyen yapısal krizler üretmektedir. Kentler sağlık, eğitim ve ulaşım gibi merkezileşmiş hizmetleri bir araya getiren ısıtılı bir imaj yanında, yoksulluk, konut krizi, işsizlik gibi sorunları da üretmektedir. Özdenören (2015, s. 33), bu durumu "kent hayatında zaman içinde bir kokuşmuşluk, sapkınlık, çarpıklık ve istenmeyen her şey görülmektedir" cümleleriyle anlatır.

Tüm bu olumsuz yönlerine rağmen kent yaşamı içinde son yıllarda kıra ait pratiklerin mikro ölçeklerde gerçekleştirildiği alternatif bir mekansallık da inşa edilmektedir. Organik tarım hareketleri ve kentsel permakültür gibi girişimlerle başlayan bu süreç, hobi bahçeleri aracılığıyla kır-kent ikiliğini yeniden tartışmaya açan bir sosyo-mekansal praksise evrilmiştir.

Hobi bahçeleri, ya belediyeler tarafından belli bir kira karşılığında kiralandan ya da mülkiyeti doğrudan vatandaşlarda olan, üzerinde küçük çaplı tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabildiği kentsel heterotopyalar olarak adlandırılabilir. Koç (2003, s. 34), hobi bahçeciliğini iki amaç etrafında değerlendirir: Bir yönüyle geçmiş yaşam deneyimleri (kıra özlem) ile nostaljik bir bağ kurma girişimi, diğer yönüyle hanelerin geçimlik üretim ya da gelir üretmek için kullandığı bir strateji.

Bu mekanlar, ekonomik getiri sağlama işlevinin ötesinde, kentlinin tüketim odaklı rutinlerinden koparak "özerk bir üretici" konumuna geçtiği ve kaliteli vakit geçirmeyi deneyimleyebildiği alanlar sunar. Ritzer (2011, s. 283), bu tür alanları "akılcılaştırılmamış zaman ve mekanlar" olarak tanımlar; zira burada geçirilen süre, kapitalist üretim ilişkilerinin dayattığı zaman rejimlerine karşıt bir tempoda işler. Yine Ritzer buraları birer "sığınak" işlevi gören, bireylere standartlaşmış kentsel yaşamın dışında yaratıcı faaliyetler geliştirme olanağı tanıyan yerler olarak değerlendirir. Hobi bahçeleri diğer taraftan kent sakinlerinin kayıp kırsal

kimliklerini sembolik düzeyde de olsa yeniden canlandırma çabası ya da modern yaşamın yabancılaştırıcı ritminden kaçış arayışı olarak değerlendirilebilir.

Araştırma Bulguları

Denek Profili

Araştırmaya katılan ve kendileriyle mülakat gerçekleştirilen deneklerin demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin bilgiler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hali	Meslek	Doğduğu Yerleşim Birimi	Ekonomik Gelir Miktarı (ortalama) (TL)	Haneye Giren Toplam Gelir Miktarı (ortalama) (TL)	Hobi Bahçesine Sahip Olma Süresi
Katılımcı 1	E	49	Evli	Esnaf	Büyükşehir	17.001-40.000	17.001-40.000	2-3 ay
Katılımcı 2	E	52	Evli	Esnaf emeklisi	Köy	17.001-40.000	17.001-40.000	10 yıl
Katılımcı 3	E	54	Evli	Özel sektör emeklisi	Büyükşehir	17.001-40.000	40.001-80.000	1 yıl
Katılımcı 4	E	60	Evli	Özel sektör emeklisi	Şehir	17.001-40.000	17.001-40.000	5 yıl
Katılımcı 5	E	65	Evli	Özel sektör emeklisi	Şehir	17.001-40.000	17.001-40.000	5 yıl
Katılımcı 6	K	29	Evli	Ev hanımı	Şehir	40.001-80.000	40.000-80.000	6 yıl
Katılımcı 7	E	34	Evli	Memur	Büyükşehir	80.001 TL'den fazla	80.001 TL'den fazla	3 yıl
Katılımcı 8	K	54	Evli	Emekli	Şehir	40.001-80.000	40.001-80.000	3 yıl
Katılımcı 9	E	49	Bekar	Esnaf	Şehir	80.001 TL'den fazla	80.001 TL'den fazla	5 yıl
Katılımcı 10	E	50	Evli	Avukat	Köy	80.001 TL'den fazla	130.000- 150.000	4 yıl

Araştırma kapsamında derinlemesine mülakat tekniği ile veri toplanan katılımcı grubunun (N=10) demografik özellikleri incelendiğinde, cinsiyet dağılımının erkekler lehine belirgin bir asimetri sergilediği gözlemlenmektedir (n=8 erkek, n=2 kadın). Bu dengesizlik, hobi bahçesi sahiplerinin çoğunluğunun gelir getirici bir işte çalışan erkek hane halkı üyeleri olmasına bağlanabilir. Katılımcıların büyük çoğunluğu evli olup (n=9), yalnızca bir tanesi bekarıdır. Yaş parametresi 29-65 aralığında değişmekle birlikte, örneklemin demografik ağırlığının 50 yaş ve üzeri bireylerde yoğunlaştığı görülmektedir. Mesleki dağılım analizinde, katılımcıların baskın bir oranının emekli olduğu belirlenmiştir. Coğrafi köken verileri ise katılımcıların doğum yerlerinin ağırlıklı olarak kentsel yerleşim birimlerine (büyükşehir ve il merkezleri) dayandığını ortaya koymaktadır. Köy doğumlu katılımcı sayısı yalnızca 3 tanedir. İlçe düzeyindeki yerleşimlerin de araştırma kapsamında kentsel kategoriye dahil edildiği metodolojik bir not olarak eklenmelidir.

Sosyo-ekonomik profil analizi bağlamında, katılımcıların bireysel ortalama aylık gelirleri ile hane bazlı toplam gelir düzeyleri de sorgulanmıştır. Veriler, katılımcıların çoğunluğunun aylık gelir bandının 17.001-40.000 TL aralığında yoğunlaştığını göstermekle birlikte, bu aralığın üzerinde gelir elde eden katılımcıların da varlığı dikkat çekmektedir. Gelir istikrarına ilişkin nitel bulgular, özellikle esnaf statüsündeki katılımcıların gelir akışlarının mevsimsel dalgalanmalara ve konjonktürel değişkenlere bağlı olarak istikrarsız bir seyir izlediğini ortaya koymuştur.

Hobi bahçesi sahiplik süresi ortalaması 4-5 yıl arasındadır. Bu bulgu özellikle Covid-19 pandemisi ile hobi bahçesi sahibi olma zamanları arasında anlamlı bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Bir taraftan hastalıktan korunma diğer yandan kısıtlamalar altında yaşamının zorlukları katılımcıları hobi bahçesi sahibi olmaya yönlendirmiş gözükmektedir.

Hobi Bahçesi Edinim Motivasyonları

Araştırma kapsamında katılımcılara ilk olarak, *"hobi bahçesi sahibi olmanızın temel sebebi nedir?"* sorusu yöneltilerek bu tercihin altında yatan gerekçeler öğrenilmek istenmiştir. Cevapların tematik kodlaması, hobi bahçesi edinmeye ilişkin motivasyonların belirgin kategoriler halinde toplanabileceğini ortaya koymuştur. Katılımcıların cümleleri arasında en sık tekrarlanan temalar "psikolojik rahatlama", "zihinsel dinginlik sağlama", "doğal çevreyle etkileşim", "stres yönetimi", "fiziksel ve ruhsal dinlenme", "kentsel kalabalıktan uzaklaşma", "yalnızlık arayışı" ve "sakin mekan ihtiyacı" olarak özetlenebilir. Bu ifadeler, katılımcıların büyük ölçüde kentsel yaşamın yoğun ve baskıcı dinamiklerinden kaçış arayışında olduklarını göstermektedir.

Hobi bahçesi edinim motivasyonlarını göstermek amacıyla aşağıda seçilmiş bazı katılımcıların cümlelerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

- *"Esnaf olduğumuz için 7/24 çalışıyoruz. Hobi bahçesi edinmek de artık zamanımızda ihtiyaç haline geldi". (Katılımcı 1)*
- *"Doğayı, kırsalı, sakinliği, yalnız kalmayı sevdiğim için yani insanlardan uzaklaşmak için". (Katılımcı 2)*
- *"Kafa dinlemek, rahatlamak ve stres atmak istediğim için hobi bahçesi sahibi oldum". (Katılımcı 3)*
- *"İnsanların toprağa ihtiyacı var. Dinlenmeye ihtiyacı var. Şehirden kaçmaya ihtiyacı var. Pandemiden dolayı da zaten insanlar kaçmıştı. Büyük bir kaçış fırsatı ve imkanı oldu". (Katılımcı 4)*
- *"Kentin verdiği o kalabalıktan ve sıkıntıdan uzaklaşmak, biraz olsun toprakla bir ağaçla zaman geçirebilmek, rahatlayabilmek ve çocuklarımıza doğal ortamı sunabilmek... Apartman ortamında çocuk yetiştirmek çok zor. Dokuzuncu katta oturuyoruz. Çocuklarımızı dışarı gönderip onları takip edemeyiz ve göndermeyiz. Hobi bahçesi edinmekteki en ihtiyacımız olan şey çocuklarımıza toprakla ve doğal bir ortam sunabilmek daha güvenilir bir yerde oynatabilmek". (Katılımcı 6)*
- *"Sakin bir yaşamda bulunmak ve doğayla iç içe olmak istediğim için". (Katılımcı 7)*

- "Pandemi ve deprem gibi durumlarda güvenli bir alternatif olsun diye aldım. Ayrıca ailemle birlikte vakit geçirebilmek için". (Katılımcı 8)
- "Bahçe tasarımı, bitki yetiştirme ve çiçeklerle uğraşarak kendimi iyi hissediyorum. Zihinsel olarak dinlenmiş oluyorum. Akrabalar ve arkadaşlarla burayı paylaşmaktan onları ağırlamaktan da haz alıyorum". (Katılımcı 10)

Hobi Bahçelerinin Kullanım Amaçları

Hobi bahçeleri, kent yaşamının sınırlı mekansal ve sosyal imkanlarına alternatif olarak bireylere çok çeşitli aktiviteler gerçekleştirme fırsatı sunan önemli bir sosyo-mekansal pratik olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, araştırma kapsamında katılımcılara "hobi bahçesini hangi amaçla kullanıyorsunuz?" sorusu yöneltilerek, bu mekanların kullanım nedenlerine yönelik nitel veriler toplanmıştır. Katılımcıların verdiği yanıtlar, hobi bahçelerinin çok yönlü işlevselliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu mekanlar, bahçe işleriyle uğraşma, organik tarım yapma gibi üretim odaklı faaliyetlerin yanı sıra, sosyalleşme, ruhsal sağlığı iyileştirme ve stres azaltma gibi psiko-sosyal ihtiyaçları karşılamaya yönelik amaçlarla da kullanılmaktadır. Bu bulgular, hobi bahçelerinin yalnızca fiziksel bir uğraş alanı değil, aynı zamanda kentsel yaşamın yarattığı yabancılaşma ve stres faktörlerine karşı bireylerin kendilerini yeniden inşa ettikleri alanlar olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların hobi bahçelerini kullanım amaçlarına yönelik verdikleri cevaplardan yapılmış bir seçki aşağıya çıkarılmıştır:

- "Tamamen toprakta bir şey ekilip biçildiğini çocuklar görsün. Çocuklar böyle bir şeyden uzak kalmasın". (Katılımcı 1)
- "Kendi kışlık ihtiyaçlarımızı karşılıyor, doğal sebze meyve yiyoruz. Tavuklarım var, kedi köpeğim var. Yani onlarla ilgileniyorum". (Katılımcı 2)
- "Sadece rahatlamak amacıyla kullanıyorum". (Katılımcı 3)
- "Arkadaşlarla orada yemek, içmek, sohbet etmek o şekilde". (Katılımcı 4)
- "O doğadan faydalanmak, bir şeyler yetiştirmek amacıyla". (Katılımcı 5)
- "Kafa dağıtma amacıyla kullanıyoruz". (Katılımcı 6)
- "Keyifli vakit geçirmek ve bahçe işleriyle uğraşmak". (Katılımcı 7)
- "Ailemle hafta sonları bir arada olmak, komşularımın gün yapmak ve olası afetlerde sığınmak olarak kullanmak için. Eşim ve çocuklarım toprakla uğraşıyor, ben de onlara eşlik ediyorum". (Katılımcı 8)
- "Sebze yetiştiriyorum, meyve ağaçlarına bakıyorum, hafta sonları eşimle veya arkadaşlarla dinleniyoruz. Eşim şehirdeki evimizde kokuyor diye balık yapmaz. Ama burada özgürce yapabiliyorum". (Katılımcı 10)

Hobi bahçelerinin kullanım amaçlarını daha spesifik bir düzeyde analiz etmek amacıyla katılımcılara "Hobi bahçesinde hangi etkinlikleri yapıyorsunuz?" sorusu da yöneltilmiştir. Soruya verilen cevaplar, toprakla uğraşmak, meyve ve sebze yetiştirmek gibi tarımsal faaliyetler yanında hobi bahçelerinin esas olarak ev dışında yeme içme etkinlikleri için kullanıldığını ortaya koymuştur. Mangal yakmak, semaverde çay demlemek gibi pratikler, bu mekanların aynı zamanda bir sosyal bir buluşma alanı olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Hobi Bahçelerine Ayrılan Zaman

Bir etkinliği gerçekleştirmenin sıklığı, o etkinliği uğraşı haline getirmenin önemli bir göstergesidir. Katılımcıların hobi bahçelerine ayırdıkları zamanın sıklığı ve miktarı, hobi bahçesi uğraşısının boş zaman etkinlikleri arasındaki yerini anlamada önemli bir veri oluşturma potansiyeline sahiptir.

Bu bağlamda katılımcılara *“hobi bahçesine ne sıklıkla gidersiniz?”* ve *“her gidişinizde ortalama ne kadar zaman geçiriyorsunuz?”* soruları yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun hafta sonları düzenli olarak hobi bahçelerini ziyaret ettiğini, ancak bu ritüelin mevsimsel olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yaz aylarında ziyaret sıklığı ve bahçede geçirilen süre artarken, kış döneminde belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. Ortalama ziyaret süresi 5-7 saat aralığında yoğunlaşmakla birlikte, bu süreyi aşan katılımcıların varlığı da dikkat çekmektedir.

Ziyaret sayısı ve süresi ile meslekler arasındaki ilişki incelendiğinde, bireylerin sahip olduğu boş zaman miktarının ziyaret sıklığı ve süresi üzerinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Özellikle emeklilik statüsündeki katılımcıların, aktif çalışma hayatındakilere kıyasla daha esnek ve uzun süreli ziyaretler gerçekleştirdiği görülmüştür.

Ayrıca, hobi bahçesi sahipliği süresi ile ziyaretlerin yoğunluğu arasında da pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir. Hobi bahçesi sahipliği süresi arttıkça ziyaretlerin yoğunluğu da artmaktadır. Bu sonuç bahçe sahipliğinin zamanla içselleştirilen bir yaşam pratiğine dönüştüğünü hatta bir bağımlılık ilişkisinin oluştuğunu göstermektedir.

Hobi bahçelerine ne kadar zaman ayrıldığını belirlemek için sorulan sorulara katılımcıların verdiği yanıtların bir kısmı aşağıda aktarılmıştır:

- *“İşte her hafta gitmeye çalışıyoruz. Yeni olduğumuz için biz ilk etapla günlük bir saat 2 saat 3 saat aralığında zaman geçiriyoruz. Mevsim itibariyle kış olduğu için ama yazın olsa tüm gün orada kalmayı düşünürüm”. (Katılımcı 1)*
- *“İş durumuna göre kışın haftada bir yazın haftada 2 veya 3 kere. Gittiğim gün aşağı yukarı 10-12 saat duruyorum”. (Katılımcı 2)*
- *“Her hafta sonu bahçeye gidiyorum. Gittiğim günlerde 5-7 saat vakit geçiriyorum”. (Katılımcı 3)*
- *“Ben ayda bir falan giderim ama çocuklar genelde her hafta oradalar. 5-6 saat geçiriyorum ama çocuklar bir 24 saat geçiriyorlar”. (Katılımcı 4)*
- *“Yani hafta haftada bir normal zaman çalışmadığım dönemlerde, yaz döneminin tamamı orada geçiyor”. (Katılımcı 5)*
- *“Her hafta gidiyoruz. Ortalama 10 saat kalıyoruz”. (Katılımcı 6)*
- *“Yazın her hafta sonu kışları ise arada sırada gidiyoruz. Gittiğimizde ortalama 6-7 saat vakit geçiriyoruz”. (Katılımcı 7)*
- *Yaz aylarında yoğun iş temposundan vakit bulamasam bile bir iki saatliğine bile olsa gitmeye çalışıyorum. Her şey bir tarafa meyve ağaçlarımla sulanması gerekiyor”. (Katılımcı 9)*

- *"Hemen hemen her hafta sonu düzenli gidiyorum. Yoğun iş temposundan sonra burası rutinimizin bir parçası oldu. Bahçede 5-6 saat civarında kalıyoruz". (Katılımcı 10)*

Hobi bahçelerine ayrılan zamanı belirleyen faktörlerden biri bahçe içerisinde yapı bulunup bulunmamasıdır. Bahçe içinde yapı bulunması, ziyaret sıklığını artırmakta ve hatta katılımcıların geceyi bu mekanlarda geçirmesine olanak tanımaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara *"Hobi bahçenizde yapı ya da yapılar bulunuyor mu?"* sorusu da yöneltilerek, bu yapıların nitelikleri ve kullanım şekilleri üzerine veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular, 10 katılımcıdan 9'unun bahçesinde çeşitli türde yapılar bulunduğunu göstermektedir. Bu yapılar, malzeme türü ve mimari özellikler açısından çeşitlilik göstermektedir: 2 katılımcı ahşap, 4 katılımcı konteynır ve 3 katılımcı betonarme yapılara sahiptir. Yapıların oda sayısı genellikle 1 veya 2 arasında değişmekte olup, bu durum yapıların işlevsel boyutunu ve kullanım yoğunluğunu yansıtmaktadır. Yapıların malzeme türü ve oda sayısı gibi özelliklerinin, hobi bahçelerinin bir uğraşı alanına dönüşme süreçleriyle doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle daha kalıcı ve işlevsel yapıların varlığı, katılımcıların bahçelerine daha sık ve uzun süreli ziyaretler gerçekleştirmesine imkan sağlamaktadır.

Hobi Bahçesi Uğraşısının Etkileri

Hobi bahçeleriyle uğraşmanın bahçe sahipleri ve ailelerinin yaşamları üzerinde yarattığı etkilerin somut başlıklar halinde adlandırılabilmesi için katılımcılara *"hobi bahçesi uğraşınızdan sonra yaşamınızda olumlu veya olumsuz yönde değişimler oldu mu?"* sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar arasında olumsuz bir değişim bildiren katılımcı olmamıştır. Olumlu değişimler arasında ağırlıklı olarak psikolojik anlamda daha iyi olma durumu ön plana çıkarılmaktadır. Katılımcılar, doğayla etkileşim sonucu stres düzeylerinde azalma ve mutluluk artışı bildirmiş, hatta kronik sağlık sorunlarında geçici iyileşmeler deneyimlemiştir. Fiziksel aktivite ve açık alanda zaman geçirme, bedensel sağlığı olumlu etkileyen faktörler olarak öne çıkmaktadır. Sosyal ilişkiler bağlamında, kentsel yaşamda zayıflayan komşuluk bağlarının hobi bahçelerinde yeniden güçlendiği, kolektif bir aidiyet duygusunun oluştuğu görülmektedir. Aile içi dinamiklerde ise, özellikle çocukların doğal ortamda özgürce vakit geçirebilmesi ve nesiller arası etkileşimin artması dikkat çekmektedir. Toprakla kurulan somut ilişki, bireylerde üretkenlik ve kalıcılık hissi yaratarak da psikolojik tatmin sağlamaktadır.

Bahçe sahiplerinin hayatlarındaki değişimlere ilişkin özgün yorumlarından bazıları şu şekildedir:

- *"İnsanda bir heves var ya o heves bütün çocuklarda oldu işte bizim de bir bahçemiz var. Ben kirada oturan bir insanım, evimiz yok bizim. Bir bahçemiz oldu. Bir toprağımız oldu. Burada da bir ağaç dikiliyormuş ilerde bak meyvelerimiz olacak gibi bir beklenti var. O öyle bir mutluluk var yani". (Katılımcı 1)*
- *"Ben 15 yıldır tansiyon hastasıyım. Bahçeye gittiğim günlerde ilaç içmiyorum. Orada hiçbir ağrım sızım kalmıyor. Ama döndükten sonra ağrılarım yine başlıyor. Bir de komşuluk ilişkileri şehirdeki binaya göre daha iyi bence". (Katılımcı 2)*

- “Hafta sonu da olsa bir aktivitede bulunuyoruz. Boş vaktimizi değerlendiriyoruz. Doğayla iç içe olmak için güzel bir fırsat bulduk. Hobi bahçesi olmadan önce bunları yapabilmek için çok fırsatımız olmuyordu. Şehir hayatında bu imkanı bulmak çok zor”. (Katılımcı 3)
- “Köyde evi olmayan insanlar için büyük bir değişiklik. Mesela bizim damadın falan öyle bir şansı yoktu. Şimdi orayı yaptıkları için çocuklarla beraber gayet güzel bir şekilde zaman geçiriyorlar”. (Katılımcı 4)
- “Doğada olmaktan dolayı stres üstümüzden gitmiş oluyor, daha mutlu oluyoruz”. (Katılımcı 5)
- “Hafta sonu çocuklar oraya gitmeyi iple çekmeye başladılar. Çünkü orada rahat bir ortam var. Kendilerini daha özgür hissettikleri için daha can atarak gitme oldu”. (Katılımcı 6)
- “İlgi alanlarına yeni şeyler eklendi, doğayı daha çok tanıdım”. (Katılımcı 7)
- “Olumlu değişimler çok. Stresim azaldı, aile bağlarımız güçlendi. Olumsuz bir etki hissetmedim”. (Katılımcı 10)

Hobi Bahçelerinde Demografik Heterojenlik

Hobi bahçelerinin genellikle emekliler tarafından tercih edildiği düşünülse de fiili durum ve araştırma kapsamındaki katılımcıların değerlendirmeleri, bu mekanların sosyolojik açıdan heterojen bir gruba hizmet ettiğini ortaya koymaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulardan bir tanesi “hobi bahçelerinin kimler için uygundur?” şeklinde formüle edilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplarlar hobi bahçelerinin özellikle iki grubun ihtiyaçlarının kesişimsel kavşağında yer aldığını göstermektedir: Bir yanda emeklilik sonrası boş zamanlarını değerlendirmeye çalışan ve anlam arayışı içindeki bireyler, diğer yanda kentsel alanda çocuk gelişimine uygun doğal ortam eksikliğini telafi etmeye çalışan ebeveynler. Emekli bireyler için bu mekanlar, üretkenliklerini sürdürme ve kırsal nostaljiyi deneyimleme fırsatı sunarken; çocuklu aileler, hızlı ve çarpık kentleşmenin sınırladığı güvenli, denetimsiz oyun alanı ihtiyacını burada karşılamaktadır. Telefon, tablet gibi dijital araçlarla fazla uğraşan çocukların toprakla buluşması, ekran bağımlılığına alternatif bir pedagojik alan da yaratmaktadır. Bu boyutlarıyla, hobi bahçeleri “post-kent pastoralizmi”nin yaşandığı mekanlar olarak da adlandırılabilir. Öte yandan, farklı sosyal grupların bu alanlardaki etkileşimi, kentsel yaşamda zayıflayan topluluk bağlarını yeniden inşa etme potansiyeli taşımaktadır.

Katılımcıların hobi bahçelerinin kimler için uygun olduğuna dair değerlendirmelerinin bazıları aşağıda listelenmiştir:

- “Yani hobi bahçesini bekar insan bir şey yapmaz ki. Bence evli insanlar daha çok tercih ediyordur. Çocuklu insanlar için uygundur. Hatta %99,9 oranı evliler tercih ediyordur. Kesinlikle emekliler için daha uygun vakit ayırma konusunda”. (Katılımcı 1)
- “Yani ailece gidenler için daha güzel, daha uygun ama görüşe göre bağlı. Hani bazı insanlar orada daha özgür kimse görmez diye alkol tüketmek için de gidiyorlar. O şekil de var da az ama çoğunluk aile için, çocuklu insanlar için uygundur ve emekliler için, çalışan için uygun değil bence. Çünkü orası çok zaman isteyen bir şey”. (Katılımcı 2)
- “Emeklilik zamanı için daha uygun olduğunu düşünüyorum. Herkesin böyle hayalleri vardır. Ben emekli olacağım işte şuraya gideceğim, yazlık alacağım, yazlığa gideceğim

ondan sonra yok bahçem olacak, bahçeye gideceğim, oturacağım, hanımla gezeceğim diye. Çocuklar için de uygun olduğunu düşünüyorum oyun açısından çünkü şehirde imkan az". (Katılımcı 3)

- "Şimdi betonarme şehir merkezine sıkışmış insanlar çocuklarıyla beraber hobi bahçelerine giderek orada hem birlikte güzel zaman geçirerek bir araya geliyorlar ama televizyon falan olmaması lazım". (Katılımcı 4)
- "Emekliler daha çok vakti olduğu için çok daha ilgilenabiliyorlar. Çocuklar doğal ortamda her türlü şeyi yaşayabiliyorlar. Kendilerinin üretebilmesi veya üretilen, ekilen şeylerin ekiminden sonuna kadar her şeyin nasıl yetiştiğini öğrenebiliyor yani". (Katılımcı 5)
- "En çok bence çocuklu insanlar için uygun onlara o ortamı, o özgürlüğü sağlayabilmek çok önemli". (Katılımcı 6)
- "Evli insanlar ve çocuklu insanlar için uygun olduğuna yüzde yüz katılıyorum. Emekli olan insanların vakti daha çok olacağı için uygun olur". (Katılımcı 7)
- "Afetlere hazırlıklı olmak isteyenler, ailesiyle kaliteli zaman geçirmek veya doğaya yakın durmak isteyenler için ideal". (Katılımcı 8)
- "Kesinlikle evli ve çocuklu aileler için uygun. Ben bekarım bahçemi seviyorum ama evli ve çocuklu komşularımın daha güzel vakit geçirdiğini düşünüyorum". (Katılımcı 9)
- "Doğayla iç içe olmak isteyen, küçük çaplı tarımdan keyif alan veya sosyal bir hobi arayan herkese uygun. Özellikle aileler için ideal". (Katılımcı 10)

Hobi Bahçelerinin Aile Bütçesi Üzerindeki Etkisi

Hobi bahçeciliği bütçeler üzerinde yalnızca ilk alım maliyetleriyle değil sonradan ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan masraflarla da ilave yükler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında bu yükün boyutu ve nasıl değerlendirildiği de öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla "hobi bahçeniz bütçeniz üzerinde olumlu ya da olumsuz ne tür etkilerde bulunmaktadır?" sorusu sorulmuştur. Hobi bahçelerinin ekonomik etkilerine ilişkin analizler, bu uğraşının bireysel bütçeler üzerinde ya negatif bir etkisi olmadığını ya da bütçe üzerinde artan yükün önemsenmediğini göstermektedir.

Hobi bahçesinin bütçeleri üzerinde ilave yükler getirdiğini söyleyen katılımcıların görüşleri ise özel olarak incelemeye değerdir. Çünkü masrafların artışı "yaşam kalitesi artışı" ile meşrulaştırılmakta ve parasal yükün psikososyal getiriler karşısında ikincil kaldığı özellikle vurgulanmaktadır. Bu durum, Bourdieu (1986)'nın "sembolik sermaye" olarak adlandırdığı, "maddi harcamaların nitelikli yaşam deneyimi" ile telafi edildiği bir değiş-tokuş dinamiğini yansıtmaktadır. Hobi bahçeleri, tüketim kültürünün baskın ekonomik ortamında, finansal maliyetlerin "duygusal yatırım" olarak tanımlandığı bir alan haline gelmektedir.

Bu değerlendirmelerden bazıları aşağıda örneklendirilmiştir:

- "Daha fazla çoğaldı ama memnunum yani kafamı rahatlattığı için. Bir de 5-6 senedir dışardan bir şey almıyorum". (Katılımcı 2)
- "Tabi masraflarda artış oldu çünkü oranın da kendine göre ihtiyaçları oluyor. Tohum alıyoruz, meyve ağaçları diktik ama bu durumdan şikayetçi değilim olumlu etkisi çok daha

fazla olduğu için sorun etmiyorum. Bu harcamalar zaten olması gerekiyor. Ben bunu terapi için yapıyorum o yüzden memnunum". (Katılımcı 3)

- *"Mesela çocuklar başka yerlere gidip yüksek harcamaları yapacaklarına kendi bahçelerinde mangalları yakarak oturuyorlar, harcama giderlerini azalttılar. Benim için de aynı". (Katılımcı 4)*
- *"Kentten uzak olduğumuz için fazla harcama yapmıyoruz. Dolayısıyla da ekonomik olarak da bize bir faydası oluyor". (Katılımcı 5)*
- *"Konteyner ve bahçe kurulumu başta masraflıydı. Ama şimdi sadece sulama ve bakım masrafları var, bütçemi zorlamıyor". (Katılımcı 9)*
- *"Olumlu etkisi daha fazla. Yetiştirdiğim sebzelerle gıda harcamalarımın tasarruf ediyorum. Kurulum maliyeti dışında bütçemi zorlamıyor". (Katılımcı 10)*

Hobi bahçelerinin bütçeler üzerinde olumlu katkısı ise görüldüğü gibi kentte yaşama göre hobi bahçesi alanındaki yaşamın ucuzluğuyla ve yetiştirilen ürünler sayesinde gıda masraflarının azalmasıyla ilişkilendirilmektedir. Araştırma kapsamında katılımcılara *"hobi bahçesinde yetiştirdiğiniz ürünleri sattığınız, ekonomik gelir sağladığınız oluyor mu?"* sorusu da yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı hobi bahçesinden herhangi bir gelir elde etmediğini söylemişlerdir.

Hobi Bahçelerinin Yaygınlaşmasına İlişkin Görüşler

Araştırmada nitel veri üretmek amacıyla sorulan son soru *"Hobi bahçelerinin yaygınlaşmasını ister misiniz?"* şeklindedir. Alınan yanıtları üç kategori altında toplayabilmek mümkündür. Hobi bahçelerinin yaygınlaşmasını destekleyenler çocukların doğayla temasının sağlanması, kentsel yabancılaşmanın azaltılması ve afet/epidemi dönemlerinde alternatif yaşam alanı oluşturulması gibi toplumsal ve ekolojik gerekçelerle desteklemektedir. Yaygınlaşmayı koşullu destekleyenler, yaygınlaşmanın ancak planlı, erişilebilir ve rant odaklı olmayan bir modelle mümkün olduğunu vurgulamakta; devlet kontrolü, sosyal adalet ve yasal düzenlemelerin altını çizmektedir. Karşı çıkanlar ise hobi bahçelerinin yaygınlaşmanın aşırı kalabalıklaşma, sakinlik kaybı ve tarım arazilerinin tahribatı gibi riskler barındırdığını belirtmektedir.

Yaygınlaşmaya ilişkin görüşlerden seçilmiş örnekler aşağıda gösterilmiştir:

- *"Yaygınlaşmasını isterim tabi ki. Çocuklar toprak görmüyor. Toprağa temas etmiyor. Herkesin toprağı, bahçesi olsun isterim". (Katılımcı 1)*
- *"Ben yaygınlaşmasını isterim yani her insan faydalansın çünkü beton yığınlarında iç içe oturmakla kimse kimseyi tanımıyor. Oradaki komşuluk binadan daha iyi. Deprem olduğunda, covid hastalığı olduğunda hobi bahçeleri daha sağlıklı daha iyi oluyor". (Katılımcı 2)*
- *"Olabilir ama çok da yaygınlaşmasın. Yaygınlaşırsa o alanın bir özelliği kalmaz. Kalabalık olur. Ben oraya zaten sakin bir yer olduğu için kafa dinlemeye gidiyorum". (Katılımcı 3)*
- *"Yaygınlaşmasının isterim ama betonlaşmayla yani tarım arazilerinin ranta çevrilmesiyle değil, yani mesela Almanya'da da hobi bahçeleri var. İnsanlar alıyorlar, kiralyorlar. Bütün*

ürünlerini orada üretiliyorlar. Kaldırıldığı zaman aynı yine bahçe orası devlet onun tedbirini almış, bizde de alınmalı kesinlikle". (Katılımcı 4)

- "Yaygınlaşması biraz planlı şekilde yapılırsa çok daha iyi olur. Yani rantta dönüştürmenin önüne geçilmesi ama mutlaka da bu tür müstakil yapı yapmak isteyen insanlara da öyle açılmalıdır. Başka türlü vatandaşın gücü yetmiyor ekonomik geliri düşük olan insanlara planlı bir şekilde faydalanacak şekilde yaygınlaşması gayet iyidir yani". (Katılımcı 5)
- "Yine yasal prosedürlere uygun olarak yaygınlaşmasını isterim ama her şeyin kuralına göre olmasını isterim". (Katılımcı 6)
- "Yaygınlaşmasını istemem çünkü tarım arazilerinin zarar gördüğünü düşünüyorum". (Katılımcı 7)
- "Tarım arazileri bölünüyor endişesiyle karşı çıkılıyor ama zaten buralarda tarım yapılmıyor ki. Yaz kış boş duruyor. Hobi bahçeleriyle en azından doğa yeşilleniyor". (Katılımcı 10)

Sonuç

Ankara-Keçiören'de 10 katılımcıyla yarı yapılandırılmış mülakat teknikleri kullanılarak gerçekleştirilen nitel araştırma, hobi bahçelerinin salt kentsel ortamlardan "kaçış" alanları olmadığını; aksine, boş zamanın kolektif ve anlam yüklü bir pratik olarak yeniden inşasına katkı sağlayan sosyo-mekânsal platformlar olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada, katılımcıların bahçe edinim motivasyonları, kullanım amaçları, hobi bahçelerine ayrılan zaman, hobi bahçesi uğraşısının bireysel ve aile yaşamındaki rolü ve ekonomik değişkenler detaylandırılmış; bu bulgular, kentsel yaşamın sınırlarını aşma çabası, doğayla kurulan ilişki ve psikolojik katkılar gibi temalar eşliğinde teorik bir çerçeveye oturtulmuştur. Çalışmanın temel argümanı, hobi bahçelerinin bireyler için yalnızca şehrin kalabalıklığından kaçılan bir alan değil, aynı zamanda kentin bireyselleştirici mekanizmalarına karşı kolektif aidiyetin yeniden üretildiği alanlar olduğudur.

Araştırma bulguları, katılımcıların hobi bahçesi ediniminde başat motivasyonlarının "psikolojik rahatlama", "zihinsel dinginlik", "doğal çevreyle etkileşim", "stresle başa çıkma" ve "kentsel kalabalıktan uzaklaşma" olduğunu göstermektedir. Bu motivasyonların, kent yaşamının bireyselleşmiş ve tüketim odaklı yapısının yarattığı psikososyal yüklerle doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca katılımcıların hobi bahçesi sahibi olma kararlarının genellikle COVID-19 pandemisiyle örtüşmesi, hobi bahçelerinin kentsel alanlardaki kısıtlayıcı ortamlardan uzaklaşma ve kontrol mekanizmalarını azaltma çabasının bir ürünü de olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda hobi bahçeleri, bireylerin fiziksel ve duygusal sınırlamalardan uzaklaşarak özgürce zaman geçirebileceği, sosyal mesafe gibi kurallara uymanın zorunlu olmadığı alternatif yaşam alanları olarak işlev görmüştür. Katılımcıların, bu süreçte hobi bahçelerini hem fiziksel sağlık hem de psikolojik dayanıklılık açısından kritik bir destek sistemi olarak gördükleri ortaya çıkmıştır.

Hobi bahçelerinin kullanım amaçlarına ilişkin veriler, bu mekanların işlevselliğinin tarımsal üretimle sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, organik tarım ve bahçecilik gibi üretim odaklı faaliyetlerin yanı sıra, bu alanları "ruhsal iyileşme", "stres azaltma" ve "sosyalleşme" amaçlı kullandıklarını belirtmiştir. Örneğin, katılımcıların kronik sağlık sorunlarında gözlemledikleri iyileşmeler, doğal hayatla iç içe olmanın getirisi olarak

değerlendirilmektedir. Ayrıca, komşuluk ilişkilerinin güçlenmesi ve kolektif aidiyetin pekişmesi, kentsel yabancılaşma karşısında mikro düzeyde topluluk bağlarını yeniden kuran faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri, geleneksel olarak emeklilerle özdeşleştirilen hobi bahçelerinin, günümüzde özellikle çocuklu aileler tarafından tercih edildiğini göstermesidir. Bulgu, hem katılımcıların demografik özellikleri bazında doğrulanmış hem de yine katılımcıların *“hobi bahçeleri kimler için uygundur?”* sorusuna verdikleri cevaplardan üretilmiştir. Bu durum, kentleşmenin çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerine (doğadan kopuş, dijital bağımlılık, oyun alanlarının kısıtlanması) karşı ebeveynlerin geliştirdiği bir strateji olarak da yorumlanabilir. Hobi bahçeleri, bu bağlamda, çocukların risksiz bir şekilde oyun oynayabildiği, toprakla bütünleşebildiği, ekolojik farkındalık kazandığı ve nesiller arası etkileşimi deneyimlediği pedagojik laboratuvarlara dönüşmektedir.

Katılımcılar, hobi bahçelerinin maliyetlerinin finansal bir yük oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, bu harcamaları *“nitelikli yaşam deneyimi”* ile meşrulaştırmaktadır. Başka bir ifadeyle ilave maddi yükler, psikososyal kazanımlarla (aidiyet, prestij, duygusal tatmin) dengelenmektedir. Öte yandan, ziyaret sıklığındaki mevsimsel dalgalanmalar (yaz aylarında artış, kış aylarında düşüş), boş zamanın kentsel ritimlerle nasıl kesiştiğini gösterirken; emeklilerin daha esnek zaman dilimlerine sahip olması, *“boş zaman sermayesi”*nin sosyo-ekonomik statüyle ilişkisini yansıtmaktadır.

Katılımcılar, hobi bahçelerinin yaygınlaşmasını genel olarak kentsel yabancılaşmayı azaltıcı ve ekolojik direnci artırıcı bir potansiyel taşıdığı gerekçesiyle desteklemektedir. Ancak bu sürecin *“planlı”, “erişilebilir”* ve *“rant odaklı olmayan”* bir modelle yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Araştırmanın sınırlı örneklem büyüklüğünün ve yerel bağlamının, bulguların genellenebilirliğini kısıtladığını belirtmek gerekmektedir. Farklı sosyo-ekonomik yapılar ve kültürlerde yapılacak karşılaştırmalı araştırmaların, hobi bahçelerinin kentsel direnç ve toplumsal dayanışma pratikleri olarak potansiyelini daha kapsamlı bir şekilde ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu mekânların uzun vadeli sosyo-ekolojik etkilerinin izlenmesi, sürdürülebilir kentleşme politikalarına da veri sağlayabilir.

Kaynakça

- Aristoteles. (1993). *Politika*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baudrillard, J. (2002). *Tüketim Toplumu*. (F. Keskin, & H. Deliceçaylı, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. J. Richardson (Dü.) içinde, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241-258). Westport: Greenwood.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel-Kimlik - Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri*. (S. Savran, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Hibbins, R. (1996, January). Global leisure. *Social Alternatives*(15), 22.
- Koç, H. (2003). Daha Yaşanabilir Yerleşmeler Arayışında Kentsel Tarım. *Planlama-Planning*(1), 34-40.
- Lafarque, P. (2014). *Tembellik Hakkı* (11 b.). (I. Erdüren, Çev.) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Lefebvre, H. (1996). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. (I. Ergüren, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Gündelik Hayatın Eleştirisi III Moderniteden Modernizme (Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)*. (I. Ergüren, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mackenzie, R. A. (1987). *Zaman Tuzağı: Zamanı Nasıl Denetlersiniz?* (Y. Güneri, Çev.) İstanbul: İlgi Yayıncılık.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Odabaşı, Y. (2006). *Tüketim Kültürü* (2. b.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2015). *Kent İlişkileri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Pieper, J. (1963). *Leisure: The Basis of Culture*. Published by New American Library.
- Ritzer, G. (2011). *Toplumun Mcdonaldlaştırılması: Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme*. (A. E. Pilgir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Russell, B. (1993). *Aylaklığa Övgü*. (M. Ergin, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Veblen, T. (2014). *Aylak Sınıfın Teorisi*. (E. Günsel, Çev.) Ankara: Tutku Yayınevi.

Elektronik Kaynaklar

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. "Zaman". 9 10, 2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı